

Deltaprogramma

Nieuwsbrief

Jaargang 2 | Nummer 3 | Juni 2012

DeltaNieuws

Stuurgroep Deltaprogramma bespreekt DP2013

Op 26 april en op 24 mei heeft de Stuurgroep Deltaprogramma gesproken over het DP2013, de rapportage van het Deltaprogramma, die met Prinsjesdag (18 september) verschijnt. De Stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de stuurgroepen van de deelprogramma's, de koepels en de departementen. Dit jaar staan de mogelijke oplossingsrichtingen voor onze waterveiligheid en zoetwatervoorziening centraal. Op 26 april is over de belangrijkste onderdelen van het DP2013 gesproken en op 24 mei zijn de puntjes op de i gezet.

De Stuurgroep vindt dat de teksten een evenwichtig beeld geven van de wateropgave die we nu in ons land kennen en die van de wateropgave op de langere termijn. Dat er werk aan de delta is wordt goed verwoord. Ook komt goed naar voren wat mogelijke oplossingsrichtingen zijn. Het concept is gereed voor de laatste fase van de bestuurlijke afstemming, die wordt afgerond tijdens het Nationaal Bestuurlijk Overleg van het Deltaprogramma op 26 juni.

Toe naar kansrijke oplossingen

De Stuurgroep sprak verder over de volgende fase. Het speelveld van mogelijke oplossingen is nu in beeld. Volgend jaar blijven daar de kansrijke oplossingen van over. Om tot die kansrijke oplossingen te komen, geldt een aantal criteria waaraan moet worden getoetst: Hoe goed dragen de maatregelen bij aan het oplossen van waterveiligheids- en zoetwaterproblemen en wat zijn de kosten en baten ervan? De Stuurgroep Deltaprogramma vervult een belangrijke rol bij het bewaken van de inhoudelijke afstemming en de samenhang in het keuzeproses.

De eerstvolgende vergadering van de Stuurgroep is op 29 november. Dan zullen de strategische dilemma's voor de keuzes voor de kansrijke oplossingsrichtingen besproken worden. Daarmee geeft de Stuurgroep tijdig richting voor de verdere uitwerking van DP2014.

Inhoud

Deltaprogramma breed	1 – 5
Veiligheid	6
Nieuwbouw en Herstructurering	7, 8
Zoetwater	8
Nieuws uit de deelprogramma's	9 – 16
Rijnmond-Drechtsteden	9, 10
Zuidwestelijke Delta	10, 11
Kust	11, 12
Waddengebied	11
Rivieren	13, 14
IJsselmeergebied	15, 16
Agenda	16

Stand van zaken

Op weg naar deltabeslissingen

Met het ontwikkelen van de mogelijke oplossingsrichtingen zijn we een stap dichterbij gekomen bij het voorstel voor een samenhangende set deltabeslissingen. De deltabeslissingen bevatten de hoofdkeuzen voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening. Daarnaast zijn ze sturend voor de aanpak van de wateropgaven in een groot deel van het land.

Hoe ver zijn we inmiddels met de voortgang van de ontwikkeling van de deltabeslissingen?

Deltabeslissingen Waterveiligheid en Ruimtelijke Adaptatie

De Deltabeslissingen Waterveiligheid en Ruimtelijke Adaptatie geven concrete invulling aan meerlaagsveiligheid. Preventie (laag 1) blijft de basis van de waterveiligheidsaanpak. De komende jaren moet duidelijk worden in welke mate ruimtelijke inrichting (laag 2) en rampenbestrijding (laag 3) hieraan kunnen bijdragen.

De Deltabeslissing Waterveiligheid zal onder andere een voorstel voor het actualiseren van de veiligheidsnormen bevatten. Dit komt tot stand op basis van een risicobenadering, die is gebaseerd op zowel overstromingskans als gevolg. Bij deze actualisering gaan we ten minste uit van:

- het voorkomen van achteruitgang van het huidige waterveiligheidsniveau;
- de nieuwste technische inzichten;
- een basisveiligheidsniveau slachtofferrisico van onder meer 10^{-5} als oriëntatiewaarde voor heel Nederland;
- de maatschappelijke kosten-batenanalyse, om te bepalen waar een extra inspanning gerechtvaardigd is.

Op verzoek van de deltacommissaris worden in het Deltaprogramma 2013 (DP2013) de eerste reacties opgenomen van de gebiedsgerichte deelprogramma's van het Deltaprogramma op de onderzoeken Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse Waterveiligheid 21e eeuw en de Analyse van slachtofferrisico's Waterveiligheid 21e eeuw (zie [Deltanieuws jrg. 2, nr. 2](#) van februari 2012).

De Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie zal aangeven welk beleidskader voor ruimtelijke ontwikkelingen wenselijk is, rekening houdend met de waterveiligheid, klimaatbestendigheid en lokale wensen. De Deltabeslissingen Waterveiligheid en Ruimtelijke Adaptatie zijn het vertrekpunt voor het concretiseren van de maatregelen voor waterveiligheid na 2015 en de aanpak voor klimaatbewust handelen in stedelijk gebied.

Deltabeslissing Zoetwaterstrategie

De Deltabeslissing Zoetwaterstrategie geeft de strategie voor een duurzame en economisch doelmatige zoetwatervoorziening in Nederland, en is richtinggevend voor de maatregelen na 2015. Nieuwe doelen voor het zoetwaterbeleid zullen de kern vormen van de Deltabeslissing Zoetwaterstrategie, zoals de veiligheidsnormering de kern vormt van het waterveiligheidsbeleid. Het komende jaar analyseert het deelprogramma Zoetwater, samen met de gebiedsgerichte deelprogramma's, de oplossingsrichtingen om te komen tot relevante doelen en kansrijke zoetwaterstrategieën.

Deltabeslissing Rijn-Maasdelta

De Deltabeslissing Rijn-Maasdelta geeft de hoofdkeuzes die sturend zijn voor de aanpak van de wateropgaven in dit cruciale overgangsgedebied in de delta. De deelprogramma's Rijnmond-Drechtsteden, Zuidwestelijke Delta en Rivieren werken samen aan deze deltabeslissing en ook het deelprogramma Zoetwater is hierbij betrokken. De kern van deze deltabeslissing is het antwoord op de gemeenschappelijke vraagstukken van deze deelprogramma's:

- welke afvoerverdeling over de Rijntakken?
- of en in welke vorm een ring van rivierkeringen rond Rijnmond-Drechtsteden?
- hoe worden de verbindingen met zee via Nieuwe Waterweg en Haringvliet beschermd?

In DP2013 worden deze vraagstukken nader toegelicht. Zeker is dat in het hele gebied maatregelen nodig zijn om de waterveilig-

De deltabeslissingen bevatten de hoofdkeuzen voor onze waterveiligheid en zoetwatervoorziening.

Foto: Tineke Dijkstra

heid op orde te brengen en te houden. Met dijken en ruimte voor water kan veel opgelost worden. Voor een aantal gebieden, zoals de Alblasterwaard en langs de Lek, is de problematiek complexer en zijn ook andere oplossingen nodig.

Deltabeslissing Peilbeheer IJsselmeergebied

De Deltabeslissing Peilbeheer IJsselmeergebied geeft aan welke keuzes gemaakt worden over de afwatering van het IJsselmeer naar de (stijgende) Waddenzee en hoe de watervoorraad in het IJsselmeer bijdraagt aan de zoetwatervraag. Er zijn twee opties voor het peilbeheer op lange termijn. De eerste optie is het geleidelijk meestijgen van het meerpeil met de zeespiegel. In de tweede optie komen er pompen op de Afsluitdijk, waardoor het meerpeil niet hoeft mee te stijgen. Op de zeer lange termijn zullen altijd pompen nodig zijn, vanwege de grote negatieve effecten van grote peilstijging. Door meer peilvariatie in de zomer toe te staan, kan de beschikbare zoetwaterbuffer ten minste verdubbelen met minder ingrijpende consequenties. Het optimaliseren en flexibeler maken van het peilbeheer kan stapsgewijs plaatsvinden, passend binnen de opties voor de lange termijn. Hier zijn dan wel investeringen, afspraken voor buitendijkse ontwikkelingen en een nieuw peilbesluit voor nodig. Op korte termijn is eveneens sprake van een aanzienlijke opgave voor de waterveiligheid. Dit wordt nader toegelicht in DP2013.

Nationaal Deltacongres:

1 november 2012 in Ahoy Rotterdam

De deltacommissaris organiseert dit jaar voor de derde keer het Nationaal Deltacongres. Dit congres staat in het teken van de derde rapportage over het Deltaprogramma, het DP2013, die op Prinsjesdag (18 september 2012) verschijnt.

Gedurende de dag komen prominente sprekers aan het woord uit overheid, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en wetenschap, die vanuit een breed perspectief hun visie geven op de ontwikkelingen in het Deltaprogramma. De formule van de voorgaande jaren wordt voortgezet. Dit jaar wordt speciale aandacht besteed aan de weg naar oplossingen voor

de gesignaleerde knelpunten en de selectie van kansrijke oplossingsrichtingen op weg naar de deltabeslissingen.

Deltaparade

Er is op het congres volop tijd en gelegenheid om op inspirerende en informele wijze kennis en ervaringen uit te wisselen, onder andere op de Deltaparade: een tentoonstelling waar dit jaar de ontwikkeling en de voortgang van de deltabeslissingen en van de negen deelprogramma's centraal staan.

Meer informatie?

Voor nadere informatie, zie: [Nationaal Deltacongres 2012](#). Ook kunt u contact

opnemen met Leonieke Hurts van de staf deltacommissaris, leonieke.hurts@deltacommissaris.nl

Noteer alvast in uw agenda

Het Nationaal Deltacongres vindt plaats op donderdag 1 november 2012 van 10.00 uur tot 17.00 uur in Ahoy Rotterdam. Iedereen die geïnteresseerd is en betrokken is bij het Deltaprogramma is welkom. In september ontvangt u een schriftelijke uitnodiging en het programma van het congres.

Tweede kennisconferentie: Kennisvragen en kennisaanbod delen

Op dinsdag 3 april vond voor de tweede keer de jaarlijkse Kennisconferentie over het Deltaprogramma plaats.

Met de TU Delft als mede-organisator en gastheer, informeerden in de inspirerende omgeving van de Bouwkunde Faculteit ruim 220 deelnemers elkaar over de nieuwste kennisvragen uit het Deltaprogramma en het kennisaanbod van universiteiten, kennisinstellingen, kennisprogramma's en marktpartijen.

Na de opening door de rector magnificus, Carel Luyben, en deltacommissaris, Wim

Kuijken, presenteerden sprekers uit Nederland, de Verenigde Staten en Japan hun ervaringen met de duurzame inrichting van delta's. De kennis die vanaf 2015 nodig is om het Deltaprogramma uit te voeren werd belicht door de directeur-generaal Rijkswaterstaat, Jan Hendrik Dronkers. Zowel 's morgens als 's middags konden de deelnemers in zestien parallelsessies in gesprek met elkaar over de nieuwe ontwikkelingen in het kennisaanbod, of daarmee in rollenspellen experimenteren. Het ging onder meer over meerlaagsveiligheid, *governance*, zoet water, de klimaatbestendige stad, nieuwe modellen, 'serious

games' en de ingenieur van de toekomst. De Kennisconferentie 2012 was een succesvolle bijdrage aan het proces, waarmee we bouwen aan de Delta (kennis)-community.

Zie voor meer informatie: <https://deltaprogramma.pleio.nl/> in de map 'kennisconferentie 2012.'

Markt actief binnen Deltaprogramma

Betrokkenheid van de markt is van belang voor het Deltaprogramma. Hoe eerder marktpartijen betrokken raken, hoe beter de kennis van de markt benut kan worden. De aanwezige kennis en inzichten kunnen leiden tot betere oplossingen, kostenbesparing en acceptatie. Het afgelopen half jaar was Peter Minnema van Dura Vermeer als marktverkenner gedetacheerd bij het Deltaprogramma IJsselmeergebied, terwijl momenteel Wessel Mak van Van Oord actief is binnen het Deltaprogramma Kust.

Peter Minnema pleit voor continue detachering.

De detachering van Peter Minnema bij het Deltaprogramma IJsselmeergebied (DPIJ) liep in april af. “Ik heb een half jaar mee kunnen werken en dat was een fantastische ervaring. Bij het DPIJ voelde ik me echt als in een warm bad.” De marktverkenner trekt na het half jaar een paar conclusies. Dat begint ermee dat zijn detachering wellicht iets te vroeg was. “Ik liep onder meer mee om de kansen voor het bedrijfsleven in te schatten en openingen daarvoor te creëren. Maar de fase waarin het Deltaprogramma nu verkeert, namelijk het opstellen van mogelijke strategieën, is eigenlijk nog niet concreet genoeg voor het bedrijfsleven. Misschien lag het belang van deelname van het bedrijfsleven nu meer bij de beleidsvoorbereiders dan bij het bedrijfsleven.”

Minnema constateert dat de relatie tussen de markt en de overheid niet optimaal is, wat deels komt door verschillende blikken. “Bij de overheid staan draagvlak en beleidsdoelstellingen centraal, terwijl marktpartijen ervan overtuigd zijn dat een

goed verhaal zichzelf verkoopt. Het Deltaprogramma is in mijn ogen meer gericht op het proces dan op de inhoud, terwijl het bedrijfsleven zich juist meer op dat laatste richt.” Om de verzoeken tussen deze verschillende werelden te maken, vindt Minnema detachering een goed middel: “Ik adviseer over te gaan tot een continue detachering. De meerwaarde zal toenemen door langdurige samenwerking en naarmate het Deltaprogramma vordert, wordt er specifiek naar een uitvoeringsagenda toegewerkt.”

Frisse blik

Programmadirecteur Hetty Klavers van het DPIJ kijkt terug op een zeer waardevolle detachering. “De nieuwe inzichten die Peter ons heeft meegegeven hebben absoluut een toegevoegde waarde voor het Deltaprogramma. Peter benaderde het programma met een frisse, onbevangen blik. De verwondering die hij toonde, zorgde ervoor, dat wij anders kunnen kijken naar ons werk. En dat werk ook anders kunnen doen.” “Een andere kijk, begrip voor elkaars wereld en dáár de vruchten van plukken.”

Ook Emmy Bolsius, programmadirecteur van het Deltaprogramma Kust, verwacht met detachering uit het bedrijfsleven een brug te slaan tussen markt- en publieke sector; in alle stappen van beleidsvoorbereiding tot uitvoering. De komende zes maanden is Wessel Mak van de Vereniging van Waterbouwers gedetacheerd in het programmeerteam van Deltaprogramma Kust. Mak: “Ik hoop dat ik de ambitie die de markt heeft om praktische kennis en ervaring vanuit de markt in te brengen, waarmaak.”

De afgelopen vier jaar is Mak bij Van Oord Nederland werkzaam geweest als regiocoördinator van de regio Kust & Havens. Daar was hij verantwoordelijk voor meerjarige onderhoudsbaggerwerkzaamheden in de buitenhavens van IJmuiden en de Nieuwe Waterweg als coördinator van de sleephopperzuigers. Hij is nauw betrokken geweest bij de uitvoering van vele vooroever- en strandsuppleties. De komende periode zal

Het Netwerk Deltatechnologie heeft op verzoek van de deltacommissaris begin 2010 een analyse gemaakt van mogelijke werkvormen om het bedrijfsleven vroegtijdig bij het Deltaprogramma te betrekken. Detachering was de meest vergaande optie. In september 2010 ontstond bij het Netwerk Deltatechnologie en het DPIJ het idee om een experiment uit te voeren met als doel de beschikbare inhoudelijke en procesinnovatiekracht van het bedrijfsleven te mobiliseren door detachering bij deelprogramma's van het Deltaprogramma.

Mak zich binnen het Deltaprogramma Kust specifiek bezig houden met onderzoek naar de kusteconomie en verdienmodellen. “Voor marktpartijen is niets zo belangrijk als investeringen die zich terugverdienen. Zij doen dit vanuit hun kennis van de markt en het toepassen van innovatieve methoden en technieken.”

Wessel Mak wil praktische kennis en ervaring uit de markt in het Deltaprogramma inbrengen.

Bolsius: “De verdienmodellen en het concreet invulling geven aan een economisch sterke kust zijn voor ons een welkome inbreng.”

Deltaviewer: breed publiek bewust maken van onze wateropgaven

De 'waterproblemen' van ons land – veilig zijn en blijven voor hoog water en over genoeg zoet water beschikken – gaan elke Nederlander aan, waar hij ook woont. Het Deltaprogramma wil mensen zich daarvan bewust maken. Om geïnteresseerden, belanghebbenden en bestuurders te informeren is de Deltaviewer ontwikkeld.

De Deltaviewer is een interactief computerprogramma, waarmee mensen afhankelijk van hun interesse antwoorden kunnen vinden op vragen over het Deltaprogramma. De Deltaviewer kan worden toegepast in tentoonstellingen of musea, en ook worden gebruikt om bestuurders inzicht te geven in de watervraagstukken.

Samenhang in de vraagstukken

De Deltaviewer visualiseert op een aansprekende manier hoe Nederland in het verleden, heden én toekomst met het water worstelt en omgaat. De opzet is zeer benaderbaar: na een introductie waarin de samenhang tussen de verschillende

opgaven en vraagstukken wordt getoond, kan de gebruiker kennismaken met de wateropgave per regio en op nationaal niveau. Daarmee ontstaat inzicht in de verbanden tussen de nationale- en regionale en inhoudelijke samenhang van de opgaven en mogelijke maatregelen.

De Deltaviewer gaat in op algemene vragen als: wat zijn nu de precieze waterproblemen en –vraagstukken van Nederland? Hoe vertaalt het Deltaprogramma dit naar opgaven en oplossingen? Wat is het effect van maatregelen in een regio op de wateropgave van een andere regio? Denk daarbij aan het aanpassen van de afvoerverdeling van de Rijnakken ten gunste van de Rijnmond en de invloed daarvan op de veiligheid langs de IJssel.

Ieder deelprogramma van het Deltaprogramma heeft een inhoudelijke bijdrage geleverd en kan na de zomer aan de slag met de gebiedsgerichte toepassing van de Deltaviewer. Op dit moment vindt overleg

Minister-president Rutte bij de eerste versie van de Deltaviewer op het Nationale Deltacongres in november 2011. Foto: Joris van Dijk

plaats met verschillende musea om de Deltaviewer ook daar een plaats te geven. Voor meer informatie mail naar Jos.van.Alphen@deltacommissaris.nl of Esther.Rijken@deltacommissaris.nl

Adaptief deltamanagement toegepast bij vervanging kunstwerken

Diverse kunstwerken uit het begin van de vorige eeuw zijn inmiddels toe aan vervanging. Deze opgave wordt innovatief aangepakt met behulp van adaptief deltamanagement.

Om ons te beschermen tegen overstromingen en scheepvaart mogelijk te maken, zijn in de rivieren en langs de kust zogenoemde natte kunstwerken gebouwd, zoals sluizen, stuwen, keringen en gemalen. Diverse kunstwerken zijn aan het begin van de vorige eeuw gebouwd en zijn aan vervanging toe. Dat kan zowel om technische redenen zijn of omdat ze niet voldoen aan de (nieuwe) maatschappelijke functionele eisen die worden gesteld.

Rijkswaterstaat is beheerder van het hoofdwatersysteem van Nederland, dat bestaat uit de grote rivieren, de grote meren,

de Waddenzee en de Noordzee. Omdat de renovatie en vervanging van deze kunstwerken een omvangrijke opgave is en er veel geld mee is gemoeid, is Rijkswaterstaat het project Vervanging Natte Kunstwerken gestart. Daarin wordt systematisch geïnventariseerd wat de staat is van de kunstwerken en op welke termijn deze aangepast of vervangen moeten worden.

Adaptie deltamanagement

Bij het onderzoeken wanneer kunstwerken aan vervanging toe zijn en aan welke nieuwe waterhuishoudkundige en maatschappelijke eisen ze moeten voldoen, gebruiken we de principes van 'adaptief deltamanagement'. De opgave om ze te vervangen, wordt in samenhang met de waterveiligheids- en zoetwatermaatregelen van het Deltaprogramma bekeken. In dat kader overlegt Rijkswaterstaat de komende

maanden met de gebiedsgerichte deelprogramma's, om de samenhang te bevorderen. Bovendien wordt expliciet rekening gehouden met onzekerheden, zoals de ontwikkeling van de binnenvaart en de rivierafvoeren.

Rijkswaterstaat kijkt wanneer een kunstwerk echt niet meer voldoet (aangeduid als 'knikpunt'). Daarnaast speelt flexibiliteit een grote rol. Het gaat om flexibiliteit in de tijd: wanneer moet het kunstwerk worden vervangen? Met welke toekomst wordt rekening gehouden bij het ontwerp: met het meest extreme scenario? Dit is vervolgens bepalend voor de flexibiliteit in het herontwerp. Kan het kunstwerk zo nodig op een later moment worden aangepast of uitgebreid? Door de vervangingsopgave adaptief aan te pakken, wordt geld bespaard en maatschappelijke meerwaarde gecreëerd.

Overleg waterveiligheid

Staatssecretaris Atsma licht aanpak tegen overstromingen toe

Deltaprogramma | Veiligheid

Afgelopen 4 april vond een Algemeen Overleg plaats over waterkwantiteit met de vaste kamercommissies voor Infrastructuur en Milieu en voor Binnenlandse Zaken. Staatssecretaris Atsma sprak onder andere over het actualiseren van de waterveiligheidsnormen.

Uitgangspunt meerlaagsveiligheid

De staatssecretaris heeft aangegeven dat het nog te vroeg is om een besluit te nemen over de normen. De komende twee jaren wil hij het gebiedsproces de ruimte geven om de veiligheidsopgave verder uit te werken op basis van de risicobende-

ring. Dat wil zeggen dat de deelgebieden voor het uitwerken van mogelijke strategieën kijken naar de kans op, en de gevolgen van overstromingen. Om de risico's van overstromingen te beperken wil hij dat er niet alleen wordt gekeken naar preventie (sterkere en hogere waterkeringen), maar ook naar andere mogelijke maatregelen in de ruimtelijke inrichting en de rampenbeheersing, de zogenaamde meerlaagsveiligheid.

Nieuwe inzichten in overstromingen

Om overstromingen in de toekomst tegen te gaan, heeft de staatssecretaris duidelijk

gemaakt dat hij rekening wil houden met nieuwe technische inzichten en dat hij in fases wil toewerken naar een overstromingskansbenadering. Hij zegt toe dat hij de Tweede Kamer per brief zal informeren over de uitgangspunten die hij zal hanteren bij de actualisering van het waterveiligheidsbeleid.

Naar aanleiding van het Algemeen Overleg is er een aantal moties van de Tweede Kamer aangenomen, onder andere een over de normering. De Staatssecretaris heeft de toegezegde brief inmiddels ook verstuurd.

De waterveiligheidsnormen liggen onder de loep. Foto: Mischa Keijser

Bestuurlijke conferentie: ”Met focus krijg je draagvlak”

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

‘Draagvlak’ en ‘geld’ waren vermoedelijk de meest gehoorde woorden tijdens de bestuurlijke conferentie, die Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering 22 maart jongstleden organiseerde. Bestuurders en andere betrokkenen discussieerden over de huidige stand van zaken, lopende projecten en de toekomst. Er gaat veel goed, maar de grootste uitdagingen lijken te liggen bij deze thema’s.

Meerlaagsveiligheid was een belangrijk thema dat aan de orde kwam. Daarbij gaat het niet alleen om preventie of het versterken van dijken (laag 1), maar ook om ruimtelijke inrichting (laag 2) en rampenbeheersing (laag 3). We moeten mensen uitleggen dat het maken van een beter evacuatieplan niet betekent dat de dijken niet meer worden versterkt. We moeten duidelijk communiceren over de risico’s van wateroverlast, droogte en hitte. Misschien

moeten we mensen zelfs duidelijk maken dat af en toe natte voeten krijgen onvermijdelijk is, maar dat je de ruimtelijke inrichting daar dan wel op moet aanpassen.

Communicatie belangrijk

Er is draagvlak nodig - bij de bestuurders én bij de bevolking van Nederland - voor de methodes die Nederland toe moet passen om ook de komende vijftig jaar een veilige delta te blijven. Communicatie speelt daarin een buitengewoon belangrijke rol. Tijdens een van de deelsessies klonk het geluid dat een politieke uitspraak op landelijke niveau over de normen voor meerlaagsveiligheid wel zou helpen: met focus krijg je draagvlak. Focus is uiteraard van belang, maar de meerderheid van de aanwezigen was van mening dat dwang van bovenaf niet werkt. Het gaat om bewustzijn en kennis.

Een andere uitdaging heeft te maken met de financiën. Als je maatregelen neemt die een

stad klimaatbestendiger maken, zijn de baten vaak groter dan de kosten. Maar die baten komen lang niet altijd terecht bij de mensen die de kosten moeten maken. Het is nodig de maatregelen te koppelen aan bijvoorbeeld gebiedsontwikkeling. Ook op de vraag wie betaalt voor de maatregelen van meerlaagsveiligheid en klimaatbestendigheid is geen simpel antwoord te geven.

Lokaal proces

Een stad klimaatbestendig maken is bij uitstek een lokaal proces. Lokale partijen zijn hiervoor verantwoordelijk: zij ontplooi- en initiatieven, nemen besluiten en voeren deze uit. De rol voor deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering is het inspireren bij het zoeken naar mogelijkheden en het ontsluiten van kennis over praktijk en proces.

Meerlaagsveiligheid was een belangrijk thema tijdens de bestuurlijke conferentie Nieuwbouw en Herstructurering. Foto: Martien Versteegh

Steden zijn gevoelig voor watertekorten en -overschotten

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

De schade door watertekort en -overschot bedraagt nu al miljarden euro's. In de toekomst kan dit oplopen tot tientallen miljarden euro's.

Schades door droogte zijn al wel in kaart gebracht als het ging om landbouw en natuur, maar over de schade die te weinig water in steden kan veroorzaken, was tot voor kort nog maar weinig bekend. Dat was de reden voor het onderzoek 'Schades door watertekorten en -overschotten in stedelijk gebied' dat de Deltaprogramma's Nieuwbouw en Herstructurering en Zoetwater hebben laten uitvoeren door Deltares.

Lage grondwaterstanden

Te lage grondwaterstanden kunnen onder andere zorgen voor schade aan de infrastructuur, gebouwen en groen. De schade

aan de stedelijke infrastructuur bedraagt zo'n 250 miljoen euro per jaar. De schade aan funderingen en gebouwen als gevolg van te lage grondwaterstanden is nu al 5 miljard euro. Dit bedrag kan oplopen tot 40 miljard euro, waarvan 25 miljard euro mede beïnvloed wordt door klimaatverandering. Door te weinig water kan de waterkwaliteit verslechteren, wat negatieve effecten heeft voor gezondheid en de waarde van woningen. Hittestress kan leiden tot verlies aan arbeidsproductiviteit tot 400 miljoen euro in 2050. De kosten komen vooral op de schouders neer van particulieren en gemeenten.

Dat ook wateroverschot voor problemen zorgt en daarmee geld kost, was al bekend. De resultaten uit het rapport bevestigen dit. Zo kan bijvoorbeeld de schade aan groen door een teveel aan water oplopen tot 450

miljoen en schade aan stedelijke infrastructuur tot ruim 200 miljoen euro.

Verder onderzoek nodig

Het onderzoek van Deltares is slechts een aanzet; er ontbreekt nog veel kennis. Daarom komt er een vervolgonderzoek waarin voor een aantal pilotgebieden in beeld wordt gebracht welke schades daar daadwerkelijk optreden en welke kansrijke oplossingen op watersysteem- en inrichtingsniveau genomen kunnen worden, om schades te voorkomen of beperken. De verwachting is dat op basis daarvan conclusies getrokken kunnen worden die pilotoverstijgend zijn.

Met het huidige rapport in handen, kan het belang van genoeg water in steden benadrukt worden, want, zoals het kostenplaatje duidelijk laat zien, is dat hard nodig.

Syntheseweek: levendige discussie over toekomstige zoetwatervoorziening

Deltaprogramma | Zoetwater

Op vrijdag 16 maart is de syntheseweek van het Deltaprogramma Zoetwater succesvol afgesloten met een paneldiscussie. In het panel zaten directeur-generaal Chris Kuijpers, programmadirecteur van deelprogramma IJsselmeergebied Hetty Klavers, dijkgraaf van het Hoogheemraadschap Rijnland Gerard Doornbos en manager van Evides (waterbedrijf) Markus Flick.

Tussen de panelleden en de bijna honderd mensen in de zaal ontstond een levendige en interactieve discussie over de zoetwatervoorziening van Nederland nu en in de toekomst. Wanneer het klimaat warmer wordt en de sociaal-economische omstandigheden veranderen, heeft dit consequenties voor de

huidige zoetwatervoorziening. De kansen en ambities werden benadrukt. Nederland heeft met haar ligging in de delta veel potentie.

Wie is verantwoordelijk?

Een belangrijk onderwerp binnen het deelprogramma Zoetwater is de verantwoordelijkheidsverdeling: wie is verantwoordelijk voor een goede zoetwatervoorziening in de toekomst? Blijft het vooral een (rijks)overheidstaak of kan een verschuiving plaatsvinden naar marktpartijen of individuele gebruikers? Hierbij speelt de verdeling van de kosten een rol.

In het afgelopen jaar hebben Rijksoverheid, waterschappen, provincies en gemeenten

Stemmen vóór of tégen tijdens een discussie over onze zoetwatervoorziening.

samen met maatschappelijke partijen, kennisinstituten en het bedrijfsleven hard gewerkt aan de strategieën voor een duurzame en doelmatige zoetwatervoorziening. Op basis hiervan wordt de bestuurlijke rapportage opgesteld, waarin mogelijke oplossingen en daarvoor benodigde bestuurlijke keuzes voor de aanpak van het zoetwater-vraagstuk zijn verwoord. De hoofdpunten daaruit komen terug in het DP2013.

Anders omgaan met water

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Afgelopen 2 mei vond in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden een regionale ontwerpbijeenkomst plaats over 'anders omgaan met water'. Dit thema is één van de mogelijke (lange termijn) oplossingsstrategieën die het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden onderzoekt.

In deze strategie staat het beperken van de gevolgen van een eventuele overstroming centraal. De regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is één van de regio's die voor het programma Rijnmond-Drechtsteden prioriteit heeft om te onderzoeken of de gevolgen van een overstroming ook beperkt kunnen worden door anders om te gaan met water. Reden hiervoor is dat eventueel toekomstige dijkverhogingen in dit gebied complex zijn. Daarom wordt onderzocht of maatregelen

in de ruimtelijke inrichting, aangepast bouwen of evacuatie kunnen bijdragen aan veilig zijn voor water.

Levendige discussies

Op de bijeenkomst waren vertegenwoordigers aanwezig van gemeenten, veiligheidsregio's, provincies, waterschappen en

maatschappelijke organisaties (zoals LTO). De diversiteit en betrokkenheid van de deelnemers zorgden voor levendige discussies.

Uit de bijeenkomst kwam onder meer het belang van robuuste infra-netwerken voor evacuatie bij een overstroming aan de orde. Ook is er gesproken over risicocommunicatie en dat het belangrijk is om bewoners te informeren over een handelingsperspectief. Maar er was ook de relativering dat 'het niet allemaal morgen klaar hoeft te zijn'. De inzichten uit de bijeenkomst worden de komende periode door het programma Rijnmond-Drechtsteden gebruikt voor het ontwerpen van kansrijke strategieën. Ook hiervoor vragen we weer de inbreng van partijen uit de regio's.

Gemeenten geconsulteerd

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

In april en mei heeft het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden alle betrokken gemeenten geconsulteerd over hun gedachten en inzichten over de opgaven voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening in het gebied. Ook zijn de mogelijke oplossingsstrategieën toegelicht die dit jaar zijn ontwikkeld.

Dit gebeurde door presentaties te geven in de bestuurlijke overleggen van de gemeentelijke samenwerkingsverbanden van de regio's Hoeksche Waard, Goeree-Overflakkee, Drechtsteden, stadsregio Rotterdam, West-Brabant, Midden-Holland en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Omdat de meeste regio's niet alleen te maken hebben met het deelprogramma Rijnmond-Drechtsteden, maar ook met de deelprogramma's Rivieren of Zuidwestelijke Delta zijn de drie deelprogramma's tijdens de consultaties gezamenlijk opgetrokken.

Aansluiten bij ontwikkelingen Deltaprogramma

Met de gemeentebestuurders is besproken wat de specifieke gevolgen van de opgaven en de oplossingen zijn voor hun regio. Dit leidde tot gesprekken over bestuurlijke dilemma's die worden voorzien bij bepaalde oplossingsrichtingen. Ook de mogelijkheid om regionale en lokale ruimtelijke ontwikkelingen te koppelen aan ontwikkelingen voor het Deltaprogramma is een terugkerend onderwerp in de consultaties. Bij enkele gemeenten zal op verzoek de stand van zaken van het Deltaprogramma in het college of de raad worden toegelicht.

Op 13 juni bespreekt de Stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden de resultaten van de consultatieronde in een bestuurlijke conferentie met alle gemeenten. Daar komen ook de uitgangspunten voor de

Agenda Rijnmond-Drechtsteden

13 juni	Bestuurlijke conferentie Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden met gemeenten
25 juni	Bestuurlijke consultatie betrokken waterschappen door Stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden
4 juli	Debatbijeenkomst over de inzending Rijn-Maasdelta voor de Architectuur Biënnale

vervolgfase – het werken aan kansrijke strategieën - aan de orde. Uit de consultatieronde bleek ook weer dat de gemeentebestuurders behoefte hebben om goed betrokken te zijn en blijven bij het *work in progress* dat in het Deltaprogramma plaatsvindt. Zij willen hieraan graag een bijdrage leveren.

Debat over inzending Biënnale

Deltaprogramma's | Rijnmond-Drechtsteden, Rivieren, Zuidwestelijke Delta

De directeuren van de deelprogramma's Rijnmond-Drechtsteden, Rivieren en Zuidwestelijke Delta organiseren op 4 juli 2012 in Rotterdam een speciale Biënnale Debatbijeenkomst rond hun inzending Rijn-Maasdelta voor de hoofdtentoonstelling Making City van de 5^e Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam.

Tijdens de bijeenkomst worden de zes ontwerpen voor de geselecteerde gebieden en het overkoepelend ontwerp voor de regio Rijnmond-Drechtsteden gepresenteerd. Daarna gaan deskundigen met elkaar in debat om de (bestuurlijke) kansen en knelpunten in de ontwerpgebieden boven tafel te krijgen. Goede ideeën uit de ontwerpen en de

debatten nemen de drie deelprogramma's mee bij het formuleren van kansrijke strategieën voor de Rijn-Maasdelta.

Genodigden voor deze speciale bijeenkomst zijn betrokken relaties, onder wie de Stuurgroepenleden van de deelprogramma's, andere bestuurders, betrokkenen bij de Biënnale-onderzoeksgebieden en experts en maatschappelijke organisaties.

Heeft u geen uitnodiging ontvangen, maar wel belangstelling om aan de bijeenkomst deel te nemen? Dan kunt u zich aanmelden bij [Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden](#). Er zijn nog enkele plekken beschikbaar.

De inzending Rijn-Maasdelta op de Biënnale Rotterdam.

Regionale zoetwatervoorziening kan op orde blijven met een zout Volkerak-Zoommeer

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

Blijft de regionale zoetwatervoorziening in de Zuidwestelijke Delta bij een toekomstig zout Volkerak-Zoommeer in orde? De robuustheidstoets die Deltares onder andere in opdracht van het Programmabureau Zuidwestelijke Delta heeft uitgevoerd, geeft een bevestigend antwoord op deze vraag.

Het Volkerak-Zoommeer, een zoet (rand)meer in de Zuidwestelijke Delta, heeft al tijden last van blauwalg. Om dit probleem terug te dringen en het meer ecologisch gezond te maken, is het weer zout maken met een gering getij de beste oplossing. Steven Visser, projectleider zoet water bij Programmabureau Zuidwestelijke Delta: "Een belangrijke voorwaarde is echter dat de regionale zoetwatervoorziening op peil blijft. Deltares heeft in de studie onderzoek gedaan naar het huidige zoetwatergebruik van het Volkerak-Zoommeer en dat vergeleken met de situatie waarin het zout zou zijn."

Goed monitoren

De hoofdconclusie van het onderzoek is dat een goede zoetwatervoorziening, waarbij het huidige voorzieningsniveau ten minste wordt gehandhaafd, mogelijk is met zowel een zoet, als een zout Volkerak-Zoommeer. "Belangrijke zoetwatermaatregelen zijn onder andere alternatieve aanvoer van zoet water van meer oostelijk gelegen inlaatpunten en innovatieve maatregelen tegen het zoutlek bij de Volkeraksluizen. Ondanks alle maatregelen is er een blijvend neveneffect bij een zout Volkerak-Zoommeer," zegt Visser. "Er zal altijd een kleine hoeveelheid zout via de Volkeraksluizen lekken naar het Hollandsch Diep, waardoor bij lage afvoer in de grote rivieren het chloridegehalte licht stijgt bij de zoetwaterinnamepunten in Zuid-Holland. Deze stijging valt wel binnen een geaccepteerde bandbreedte. Dit zullen we goed moeten monitoren en onderzoeken met proeven of de innovatieve oplossingen in de praktijk echt werken." Het Haringvliet/

Hollandsch Diep is namelijk dé aanvoerroute van zoet water voor Zuidwest-Nederland en onmisbaar voor de landbouw, industrie en drinkwaterbedrijven.

Conclusie

Steven concludeert: "Een zout Volkerak-Zoommeer met een gering getij verbetert de waterkwaliteit en biedt kansen voor economische ontwikkeling in de regio, zo blijkt ook uit de geactualiseerde kostenbatenanalyse die recent is opgeleverd. Uiteraard kunnen we het meer pas zout maken als de alternatieve zoetwatervoorziening is aangelegd. De resultaten van de uitgevoerde onderzoeken, nemen we mee in het gesprek met staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu op 29 mei. In dat gesprek hoopt de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta concrete afspraken te maken over de uitvoering van een aantal 'altijd goed'-maatregelen. De delta verdient het!"

Samen werken aan één zanddelend systeem

Deltaprogramma | Waddengebied, Kust en Zuidwestelijke Delta

Onze kust - van de Westerschelde tot aan de Eems-Dollard – is één geheel van zand en water, het zogenaamd zanddelend systeem. Hoe dat precies werkt, zijn we aan het onderzoeken. De deelprogramma's Waddengebied, Kust en Zuidwestelijke Delta werken hiervoor nauw samen. De resultaten van het onderzoek vormen de basis voor de uitwerking van mogelijke naar kansrijke strategieën in het Deltaprogramma.

Het Nederlandse kustgebied is een samenhangend systeem, waar behalve het kustfundament ook de Scheldes, de Waddenzee en de Eems-Dollard deel van uitmaken. Het transport van zand is de verbindende factor. Zand verplaatst zich door wind, golven en stroming langs de kust. Zand dat bijvoorbeeld voor de kust van Zuid-Holland door het water wordt meegenomen, kan uiteindelijk in de Waddenzee terechtkomen. Hoe meer zand beschikbaar is op een specifieke locatie langs de kust, hoe veiliger het is. Als we niets doen, zal onze kustlijn en het duingebied in 2100 als gevolg van zeespiegelstijging en bodemdaling gemiddeld 100 tot 400 meter landwaarts verschuiven.

Zand belangrijke factor

Omdat zand een belangrijke rol speelt langs de hele kust, is het ook een belangrijke factor bij het zoeken naar mogelijkheden om onze kust sterk en veilig te houden. Het uitgangspunt is dan ook 'zacht waar het kan, hard waar het moet'. Door zandsuppleties groeit het zandvolume in ons kustfundament mee met de zeespiegelstijging en draagt tegelijkertijd bij aan bijvoorbeeld natuur en recreatie. Jaarlijks suppleren we 12 miljoen m³ zand. De hoeveelheid zand die in de toekomst nodig is, hangt af van de snelheid waarmee de zeespiegel stijgt, de bodem daalt en de doelen van het kustbeleid.

In maart 2012 hebben de Deltaprogramma's Kust, Waddengebied en Zuidwestelijke Delta afspraken gemaakt over mogelijke

strategieën voor zandsuppleties. Behalve de bijdrage voor de veiligheid op korte en lange termijn, kijken we ook hoe zandsuppleties bijdragen aan ecologische, ruimtelijke en economische waarden en hoe zandwinning efficiënter en duurzamer kan.

Afstemming noodzakelijk

Hiervoor is vervolgonderzoek nodig naar de exacte werking van het zanddelend systeem. Daarnaast vraagt dit intensieve samenwerking tussen de drie deelprogramma's. De deelprogramma's stemmen hun kennisagenda's onderling af en zetten gezamenlijke en gebiedsspecifieke onderzoeken uit. De resultaten van het onderzoek vormen de basis voor de gezamenlijke uitwerking van kansrijke strategieën.

Samenwerking Waddeneilanden

De Waddeneilanden zijn betrokken bij de deelprogramma's Waddengebied en Kust. Bij het deelprogramma Kust leveren ze inbreng voor de Nationale Visie Kust en spreken zij over de mogelijkheden van zandsuppletie aan de noordzijde van de eilanden. Bij het deelprogramma Waddengebied bespreken zij de mogelijkheden voor alternatieve dijkconcepten en kwelders aan de zuidzijde. Bij beide programma's staat voorop dat de eilanden behouden blijven en de veiligheid wordt gegarandeerd.

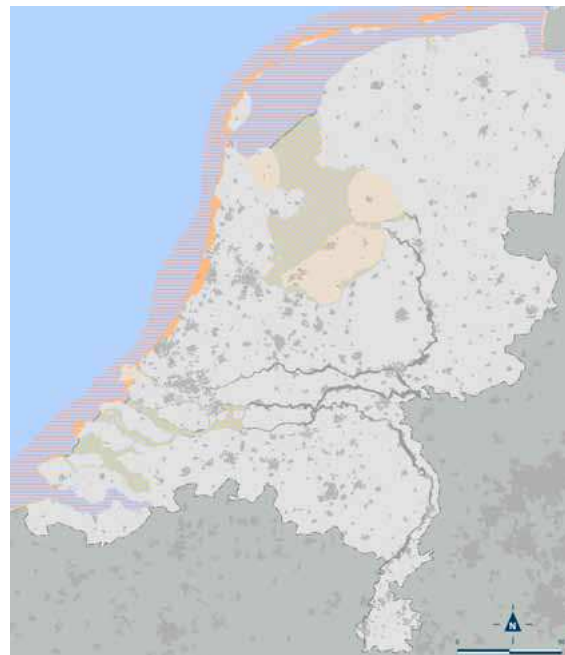
In de afwegingen om de voor het Deltaprogramma meest geschikte maatregelen te kiezen, kijken de eilanden naar meer aspecten dan alleen de veiligheid. Ook de economische, recreatieve en drinkwaterbelangen van de kust worden meegenomen. Het Eilander College (het dagelijks bestuur van het samenwerkingsverband tussen de Waddeneilanden) pleit daarom voor samenhang tussen de deelprogramma's Waddengebied en Kust en afstemming met de andere relevante beleidsvelden op de eilanden. Naast het afstemmen van de kennisagenda stellen nu ook de deelprogramma's Kust en Waddengebied samen met de Waddeneilanden een gezamenlijke

werkagenda op om te komen tot kansrijke strategieën voor de Noordzeekustzone van de eilanden. Daarbij wordt in het Nationaal Kader Kust de typologie uitgebreid met het type 'zeegat', waarbij de wisselwerking tussen de buitendelta's en het kustfundament en de Waddenzee centraal staat.

Samenwerking Kust en Zuidwestelijke delta

In de Zuidwestelijke Delta werken deelprogramma's ook intensief samen. Zo trekt het deelprogramma Kust in de ontwikkeling van een Nationale Visie Kust samen op met het deelprogramma Zuidwestelijke Delta, de Provincies Zeeland en Zuid-Holland en de kustgemeenten.

Het Programmabureau Zuidwestelijke Delta organiseert regelmatig ateliers in de Werkplaats, een ontmoetings- en inspiratieplaats in het Oude Stadhuis in Goes, om kansrijke strategieën te ontwikkelen voor de kustgebieden in haar regio. Samen met

Het Nederlandse kustgebied is een samenhangend systeem, waar behalve het kustfundament ook de Scheldes, de Waddenzee en de Eems-Dollard deel van uitmaken. Het transport van zand is de verbindende factor.

Droogvallende zandplaten langs de Zeeuwse kust bij de Veerse dam en Oosterscheldekering, gevormd door wind, golven en stroming.

deelprogramma Kust is in de ateliers nagedacht over de veiligheid van de kustregio's, zoals Zeeuws-Vlaanderen, Westkapelle en Vlissingen. Ambtelijk hebben de twee deelprogramma's afspraken gemaakt.

Bijvoorbeeld dat de Oosterschelde, Westerschelde en de Voordelta voor de kust van de Zuidwestelijke Delta in het onderzoek naar het zanddelend systeem en het kustfundament meegenomen worden, om gezamenlijk in beeld te brengen wat de diverse suppletievarianten voor gevolgen hebben. Niet alleen voor de veiligheid, maar bijvoorbeeld ook lokaal voor recreatie of ecologie. Ook is afgesproken dat het zandige voorstuk van de harde keringen in de delta betrokken wordt bij de vraag hoe robuust en duurzaam de kering is bij zeespiegelstijging.

Daarnaast onderzoekt het deelprogramma Zuidwestelijke Delta mogelijkheden om dammen multifunctioneel te gebruiken en is afgesproken dat het deelprogramma Kust samen met de Provincie Zeeland de strategieën voor de eilandkoppen voorbereidt. De analyses, mogelijkheden en doelen worden tussen de deelprogramma's uitgewisseld, om tot eenduidige besluitvorming te kunnen komen.

Suppletie voor de Noordzeewaddenkust wordt geoptimaliseerd, zodat het natuurlijke zandtransport wordt bevorderd en de geulen tussen de buitendelta's en Waddenzee hun functies behouden, zoals bij het Borndiep tussen Terschelling en Ameland.

Deze samenwerking geeft de deelprogramma's in de regio's één gezicht: het Delta-programma, een nationaal programma, waarvoor de inbreng van de regio essentieel is.

Winst door multifunctioneel gebruik van de kering?

Deltaprogramma | Kust

In de vier badplaatsen, Vlissingen, Scheveningen, Katwijk en Zandvoort heeft Deltaprogramma Kust onderzocht welke financieringskansen er zijn om het versterken van de veiligheid te combineren met ruimtelijke ontwikkeling.

De vraag was of een integrale aanpak door multifunctioneel gebruik van de kering meerwaarde biedt? Bijvoorbeeld door het versterken van de kering voor waterveiligheid te combineren met het herstructureren en vernieuwen van kustplaatsen. De belangrijkste conclusie van het onderzoek is dat vanwege het verschil in urgentie tussen de ruimtelijke opgave, die op een aantal locaties op korte termijn gerealiseerd moet worden, en de veiligheidsopgave, die pas op lange termijn speelt, lastig is om een gezamenlijk verdienmodel - een mogelijkheid voor het behalen van financieel voordeel - te ontwikkelen.

Maatwerk

De praktijkstudies leren ons ook dat er ondanks de verschillende planningsmogelijkheden bestaan om veiligheid en ruimtelijke kwaliteit op elkaar af te stemmen. Zo blijkt het 'Vlissings model', waarbij bebouwing op de Boulevard van Vlissingen in de toekomst flexibel aangepast kan worden aan de zeespiegelstijging, rendabel en mogelijkheden te bieden voor andere locaties. Ook tijdelijke bebouwing en het tijdelijk bestemmen van de reserveeringszone, waarbij voor waterveiligheid bestemde ruimte tijdelijk een andere functie krijgt voor wonen, toerisme of andere voorzieningen, biedt kansen. Zo kan ruimte tijdelijk gebruikt worden en ontstaan investeringskansen zonder dat de toekomstige veiligheidsopgave belemmerd wordt. In de zoektocht naar financieringsmogelijkheden van een integrale kustont-

wikkeling bestaan op het moment geen algemeen geldende oplossingen.

In Zandvoort bijvoorbeeld biedt het verbreden van het strand of het optimaal benutten van het brede duin een mogelijke basis voor een gezamenlijke ontwikkeling van veiligheid en ruimtelijke kwaliteit; terwijl in Vlissingen hetzelfde wordt bereikt door adaptieve bouwmethoden. Bijvoorbeeld door de onderste lagen van een gebouw zo te maken dat toekomstige versterkingswerken kunnen worden uitgevoerd en de oude functies op die lagen 'naar boven verhuizen'. Maatwerk is dan ook het credo.

Meer weten? Dan kun u het [onderzoeksrapport](#) inzien.

Robuust watersysteem van belang voor economische ontwikkeling

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

Programmabureau Zuidwestelijke Delta ontmoet regelmatig burgers, bestuurders en onderzoekers in de Werkplaats, een ontmoetings- en inspiratieruimte in het Oude Stadhuis van Goes. Op 23 maart 2012 kwamen vertegenwoordigers van economische sectoren daar samen om hun behoeftes op het gebied van water, als voorwaarde voor economische ontwikkeling te bespreken.

Afgelopen jaren spraken medewerkers van het programmabureau al afzonderlijk met een aantal economische sectoren. Op 23 maart gingen in de Werkplaats voor het eerst alle zeven watergebonden sectoren gezamenlijk in gesprek: deltatechnologie, procesindustrie, energie, recreatie, landbouw, visserij en logistiek. De vertegenwoordigers kregen een podium om ideeën uit te wisselen. Doel was meer inzicht krijgen in elkaars behoeften en wensen, zodat we vanuit het Deltaprogramma in de verdere planvorming over waterveiligheid

en zoet water beter rekening kunnen houden met de economische belangen.

Route 66

Rode draad was dat er in de Zuidwestelijke Delta meer kansen zijn dan nu gezien, herkend en benut worden. Zo kan er wellicht meer gedaan worden met duurzame energie. Niet alleen op de Brouwersdam, maar ook door energieopslag in de bekkens. De Zuidwestelijke Delta en de omliggende stedenring kunnen veel meer van elkaars aanwezigheid profiteren. Ook heeft de beleving van het gebied meer aandacht nodig. Dat zou kunnen door een bijzondere route te ontwikkelen, de Route 66 van Europa, die de boulev

vard van Knokke verbindt met die van Scheveningen. Ook op andere gebieden moeten we meer het gesprek met Vlaanderen aangaan. Conclusie van de middag: een gezonde, veilige delta met een robuust watersysteem draagt bij aan de economische ontwikkeling.

In de Zuidwestelijke Delta zijn meer kansen dan nu benut worden.

Lokale kennis biedt oplossingen voor de toekomst

Deltaprogramma | Rivieren

Regionale bijeenkomsten in voorjaar en zomer 2012 geven gemeenten inzicht in de opgaven voor het Deltaprogramma rivieren en wat de strategieën zijn om te zorgen dat we een veilig en mooi rivierengebied zijn én houden. Bestuurders uit de sturgroepen Rijn en Maas zijn een boeiende discussie aangegaan. Na de zomer worden bestuurders van gemeenten langs de rivieren uitgenodigd mee te denken en te werken. Hun gebiedskennis en ambities zijn belangrijk voor het Deltaprogramma.

De meeste gemeenten zijn bekend met de hoogwaterproblematiek. Samen met andere overheden is in uitvoeringsprogramma's, als Ruimte voor de Rivier en Maaswerken,

gezocht naar integrale oplossingen. De kunst is de balans te vinden: maatregelen tegen hoog water moeten passen bij de inrichting van een gebied.

Het Deltaprogramma kent voor het rivierengebied, naast de omvangrijke opgave om de dijken op orde te krijgen, twee extra opgaven: het gewenste beschermingsniveau en het zoeken van mogelijkheden in de tweede (ruimtelijke inrichting) en derde (rampenbeheersing) laag, de zogenoemde meerlaagsveiligheid. Gemeentebestuurders weten dat ze voor deze opgaven samen moeten optrekken in samenwerkingsverbanden en veiligheidsregio's.

Gemeenten vinden het belangrijk om burgers en bedrijven te informeren over de veiligheidsproblematiek. Bestuurders beseffen dat burgers best begrijpen dat niet alle rampen zijn te voorkomen. Ze willen transparant zijn over risico's, maar ook een goed handelingsperspectief bieden. Gemeentebestuurders zien ook dat burgers het gebied vaak van oudsher kennen en ideeën hebben over maatregelen tegen hoog water.

De komende twee jaar zien wij een spannende interactieve fase in de regioprocesen tegemoet op weg naar de Deltabeslissingen voor de veiligheid op de lange termijn.

Regioproces: gezamenlijke zoektocht

Deltaprogramma | Rivieren

In opdracht van de stuurgroepen Rijn en Maas is een werkgroep Regioproces bezig de regioproces voor te bereiden. De werkgroep heeft zich aanvankelijk vooral gericht op het verhelderen van de opdracht voor het Deltaprogramma Rivieren.

Dit naar aanleiding van de nieuwe onderzoeksrapporten over waterveiligheid, brieven van de staatssecretaris en de deltacommissaris, en de daarbij behorende handreikingen. De afgelopen 2,5 jaar hebben de overheden in het rivierengebied nauw samengewerkt en met goede resultaten. Het meest recente voorbeeld daarvan vormt het rapport 'Mogelijke strategieën voor het rivieren-

gebied' dat in juni verschijnt. Het woord regioproces is binnen het rivierengebied voorbehouden aan de fase waarin in kleinere gebieden maatregelen nader worden onderzocht. Die fase start in september 2012 en duurt tot voorjaar 2014. Voor de kansrijke strategieën (2013) en de voorkeursstrategie (2014) wordt in ieder geval op het niveau van een riviervak (Maas, Waal, Nederrijn/Lek en IJssel) gewerkt. Als dat wenselijk is, wordt het gebied daarbinnen verder opgedeeld in twee (hooguit drie) deelgebieden. De provincies coördineren de gebiedsprocessen. Alle betrokken overheden zullen in ieder geval maatregelen samenstellen die er voor kunnen zorgen dat ook op de

lange termijn de wateropgave (tot 2050 en 2100) goed kan worden opgevangen. Centraal in die opgave staan een verdere stijging van de maximale waterafvoer in de winter, het frequenter optreden van extreme droogte in de zomer en een stijging van de zeespiegel.

Het regioproces is een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden die binnen het Deltaprogramma Rivieren uitgevoerd worden. Enerzijds gaat het om goede afspraken over wie wat wanneer gaat doen. Anderzijds moet iedereen zich realiseren dat een dergelijk proces een gezamenlijke zoektocht is, waarbij de wil om er samenwerkend uit te komen van groot belang is.

Gebiedsontwikkeling IJsselsprong Koppelen ruimtelijke ontwikkeling en rivieropgaven

Deltaprogramma | Rivieren

Rond de IJssel bij Zutphen komen ruimtelijke ontwikkeling en rivieropgaven samen. Dit was aanleiding voor het Programmabureau IJsselsprong en het Deltaprogramma Rivieren, om de afstemming van deze nieuwe ontwikkelingen en de rivierveiligheid aan de orde te stellen. Dat is gebeurd in een serie werkateliers.

Het versterken van de samenhang tussen ruimtelijke ontwikkeling en rivierveiligheid (en daarmee de ruimtelijke kwaliteit) en inzicht verkrijgen in het 'geen spijt'-gehalte van de plannen stond daarbij centraal. Ruimtelijke en rivierkundige vraagstukken werden geïdentificeerd, waarna kansrijke oplossingsrichtingen zijn uitgewerkt. De werkateliers hadden tot doel om lange en korte termijn rivierkundige opgaven te verbinden met de stedelijke plannen.

Het kader voor de ruimtelijke ontwikkelingen is de InterGemeentelijke StructuurVisie (IGSV) IJsselsprong, die in 2008 is gemaakt door de gemeenten Brummen, Voorst, Zutphen, Waterschap Veluwe, provincie Gelderland en het ministerie Infrastructuur en Milieu. In de IGSV komen de ontwikkeling van infrastructuur, woningbouw, rivierveiligheid en natuur samen in één integraal plan. Bij de ruimtelijke plannen hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. De belangrijkste daarvan is de verminderde omvang en het lagere tempo van de woningbouwopgave in de IJsselsprong. Wel blijft de wens voor een rondweg overeind en is recent de verkenning gestart naar een mogelijke rondweg rond De Hoven. Voor de oostzijde van de IJssel bij Zutphen is met name het programma Rivier in de Stad van belang. Dit is voor het Zutphense college een prioriteit. De aanpak van de IJsselkade is hiervan een onderdeel.

De opbrengst uit de werkateliers zijn input voor het nieuwe Masterplan Middengebied IJsselsprong.

De plannen hebben een sterke relatie met het Deltaprogramma Rivieren, waar vooral rivierveiligheid op de lange termijn aan de orde is. Hierbij is de 'flessenhals' (de vernauwing van het rivierbed) op de IJssel bij Zutphen een belangrijk aandachtspunt.

De uitkomsten van de werkateliers zijn input voor het Masterplan Middengebied IJsselsprong. Dit Masterplan wordt uitgewerkt tot een structuurvisie voor het middengebied van de IJsselsprong. Het Masterplan voor het middengebied wordt uitgevoerd in opdracht van de Bestuurlijke Begeleidingscommissie IJsselsprong (BBC). Deltaprogramma Rivieren adviseert de BBC over de verbinding voor de korte en lange termijn rivierveiligheid.

Resultaten in het IJsselmeergebied

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Het Deltaprogramma IJsselmeergebied (DPI) heeft de fase van de mogelijke strategieën afgerond. Enkele weken na de bestuurlijke conferentie (zie [DeltaNieuws jrg 2 nr 2](#)) heeft de Bestuurlijke Kerngroep IJsselmeergebied (BKIJ), aangevuld met alle dijkgraven en gedeputeerden, de resultaten van deze fase vastgesteld. Dit gebeurde in aanwezigheid van deltacommissaris Wim Kuijken. Deze resultaten en de verantwoording erover staan in de uitgave [Het Nieuwe Peil](#).

De bestuurders die tijdens de BKIJ aanwezig waren, bogen zich niet alleen over de voorgaande fase, maar ook over het beoogde eindresultaat in 2014 en de tussenliggende periode. Ze deden daarbij enkele belangrijke uitspraken:

- “Zorg dat er in 2014 een gedragen advies ligt, dat met Hollandse nuchterheid tot stand is gekomen. En met een besluit tot gevolg dat daar niet (ver) van afwijkt.”
- “Terugkoppeling naar de bestuurlijke achterban is voor iedereen cruciaal, in de wetenschap dat dit (de planning van) het proces onder druk kan zetten.”
- “Zorg ervoor dat de kortetermijnmaatregelen realistisch en uitvoerbaar zijn: het moet klip en klaar zijn dat het plan wordt uitgevoerd.”

De kracht van het IJsselmeer: de sluiswachter

De uitgave [Het Nieuwe Peil](#) bevat naast inhoudelijke informatie ook verhalen van mensen over hun betrokkenheid bij het IJsselmeergebied. Gerda Muelink is al 24 jaar sluiswachter in Edam.

Ze vertelt over ‘haar’ sluis:

“Deze plek is het visitekaartje van Edam en ik houd hem netjes. Van april tot oktober schutten hier de boten met waterliefheb-

bers. Het is een prachtige werkplek. Toch blijft de mooiste plaats aan het IJsselmeer voor mij het stukje buitendijkse kust tussen Edam en Schardam. Waarom? Het is authentiek, zonder de ‘verrommeling’ van nieuwbouw die boven de dijk uitpiept. Je kunt oneindig ver kijken, de schittering van de zon is er prachtig. In de winter met sneeuw en ijs is het net de Noordpool. Elke keer als ik hier kom, is het anders.

Ik zie al veel verandering in het IJsselmeergebied door de overgang van zout naar zoet water. De paling en de driehoeksmosseltjes zijn weg en in het water zie ik meer fonteinkruid. Het is nodig om een zoetwaterbuffer te creëren. We hebben het IJsselmeer nodig in extreem droge zomers. Toch denk ik: laat de natuur maar gaan. Ik zie het IJsselmeer het liefste, zoals het nu is.”

Sluiswachter Gerda Muelink werkt aan het IJsselmeer.

Foto: Paul Hilkens

Peil-thermometer

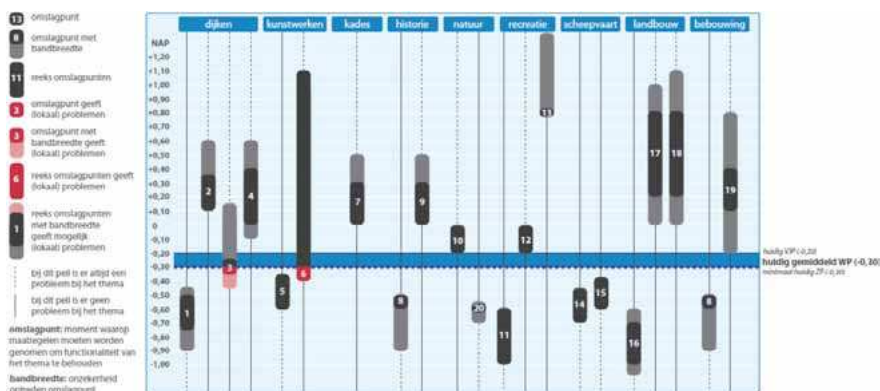
Een van de resultaten van het DPIJ uit de afgelopen fase is de ontwikkelde peil-thermometer.

Deze laat de gevolgen zien van peilwijzigingen voor bijvoorbeeld dijken, scheepvaart en natuur. Aan de hand hiervan kunnen voor elke combinatie van peilen (boven- en ondergrens) mogelijke maatregelen worden opgesteld.

Hoe werkt de peil-thermometer?

Links in de figuur zijn de meerpeilen ten opzichte van NAP weergegeven. Op de horizontale as (bovenaan) staan functies, als dijken, scheepvaart en natuur, waarvoor 'omslagpunten' zijn bepaald. Zo'n punt is het moment waarop bij een peilverandering maatregelen moeten zijn genomen.

De omslagpunten ziet u als genummerde zwarte bollen of als zwarte stroken bij een reeks omslagpunten achter elkaar (voor elk nummer is een beschrijving opgesteld die uit ruimteoverwegingen hier niet is opgenomen, maar wel in [Het Nieuwe Peil](#),

De peil-thermometer laat de gevolgen van veranderingen in het waterpeil van het IJsselmeer zien.

red.) In sommige gevallen is een grijze balk toegevoegd. Die geeft aan dat er onzekerheid is over het precieze omslagpunt. Vaak is er op dat specifieke punt (nog) onvoldoende informatie en/of kennis beschikbaar. Als een omslagpunt valt binnen een peilcombinatie of daar last van krijgt, is dat punt rood of roze gekleurd. De peilcombinatie is de horizontale blauwe balk. Zo ontstaat direct inzicht in de functies waarvoor maatregelen nodig zijn,

en ook welke functies bij die combinatie niet in het geding zijn.

De peil-thermometer gaat uit van de huidige functies van het IJsselmeergebied en de eisen die deze functies op dit moment stellen. Op langere termijn kunnen functies en functie-eisen natuurlijk veranderen. Daarom geeft de thermometer voor de lange termijn slechts indicaties.

Dit is DeltaNieuws, de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Met DeltaNieuws kunt u de ontwikkelingen binnen het Deltaprogramma volgen. Op weg naar de volgende rapportage over het

Deltaprogramma, DP2013, staan mogelijke strategieën voor de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening centraal. Met DeltaNieuws kunt u de komende tijd de ontwikkeling van mogelijke strategieën en

de deltabeslissingen volgen. DeltaNieuws verschijnt elke twee maanden. De volgende Deltanieuws verschijnt rond 5 juli 2012.

Agenda

Belangrijke nationale data

Deltaprogramma 2012

26 juni	NBO Nationaal Bestuurlijk Overleg
17 september	Prinsjesdag
1 november	Deltacongres

Deltaprogramma

Doel van het Deltaprogramma is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoog water en te zorgen voor voldoende zoet water.

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven.

Wilt u zich afmelden als abonnee of reageren?

Mail naar nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van het

Deltaprogramma

Postbus 90653 2509 LR DEN HAAG

www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl

Juni 2012